

نقش زنان در تحقق سبک زندگی اسلامی در خانواده

اکرم نکویی*

چکیده

یکی از ابعاد مهم سبک زندگی چه در اسلام و چه در سایر ادیان بررسی نقش زن به عنوان همسر و مادر می‌باشد که در سبک زندگی اسلامی در همه جوانب مدنظر می‌باشد. رسالت زنان امروزی، حضور مستمر و آگاهانه در صحنه‌های سیاسی، اجتماعی و دفاع و دیده‌بانی از ارزش‌های نظام مقدس اسلامی است. امروزه زن مسلمان، رسالت تربیت سربازانی تازه نفس را بر عهده دارد تا در آینده نیز از ارزش‌های این نظام مقدس پاسداری نمایند. این جاست که نقش زنان امروزی در تحکیم بنیان خانواده نمایان می‌شود. در این پژوهش که از نوع تحقیق توصیفی-تحلیلی است تلاش است با بررسی سبک زندگی اسلامی، جایگاه زن در این سبک با توجه به ابعاد خانوادگی، اجتماعی، تربیتی، سیاستی مورد تبیین قرار گیرند. در پایان نیز پس از تجزیه و تحلیل کیفی اطلاعات بدین نتیجه رسیدیم که زن در سبک زندگی اسلامی علاوه بر وظایف همسری، نقش مهمی در تربیت اجتماعی، دینی، سیاسی کودکان و همچنین در صحنه‌های مختلف اجتماعی را ایفا می‌کند. بنابراین در سبک زندگی اسلامی، زن یک مؤلفه اثرگذار و فعال است و برخلاف جاهلیت موجودی بی‌اعتبار نمی‌باشد.

کلیدواژه‌ها: اسلام، خانواده، زن، سبک زندگی

*. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه سعدیه رامیان

۱. مقدمه

هر جامعه برای شکل‌گیری و رشد اجتماعی خود، نیازمند بهره‌مندی از الگوهای مختلف رفتاری در سطوح مختلف است؛ در ایران نیز مدتی است با ادبیات ویژه‌ای به این موضوع توجه می‌شود. «طبیعی است به اقتضای اسلامی بودن جامعه، بر سبک زندگی اسلامی- ایرانی تأکید ویژه‌ای شود و بر این اساس، برای نهادهای اثرگذار فرهنگی، همچون خانواده و رسانه، توجه به آموزه‌های اسلامی و الهام گرفتن از الگوهای معرفی شده در این آموزه‌ها، برای شکل دادن به نوعی از سبک زندگی متناسب با شاخص‌های فرهنگی خاص جامعه‌ی ایرانی، مهم خواهد بود».

همان‌گونه که ساختارهای بیرونی و موقعیت‌های فرهنگی، اجتماعی و عادت‌واره‌های شکل گرفته در ذهن انسان‌ها، حاصل میدان اجتماعی و فرهنگی یا موقعیت بیرونی اوست؛ این عوامل باعث انتخاب شرایط سبکی خاص شده است و بر اساس این سبک و الگوی خاص، زندگی فردی و اجتماعی فرد را پیش می‌برد؛ همان‌طور که زن و مادر به عنوان مهم‌ترین عنصر تربیتی در خانواده، نقش سازنده‌ای در شکل‌گیری تربیتی فرزندان را بر عهده دارد. به همین دلیل نقش زن به عنوان دومین عرصه‌ی رشد و تأثیرگذار در تربیت انسان، بسیار قابل تأمل و بررسی است.

آنچه گفتنی است این است که در جوامع مختلف، افراد برای انتخاب الگویی مناسب برای سبک زندگی خود، با بینش و گرایش‌های متفاوتی عمل کرده‌اند. شکی در این نیست که دین مبین اسلام نیز با صدور اندیشه‌های ناب، به تمام ابعاد و زوایای زندگی انسان توجه کرده و او را تا رسیدن به سعادت جاودان راهبری می‌نماید. معصومین علیهم‌السلام نیز، الگوی تمام عیار این سبک زندگی اسلامی در جهت نظم اسلامی بخشیدن به باورها و ارزش‌های فردی و اجتماعی بشریت و سلامت معنوی جامعه ارائه شده‌اند. از آنجا که یکی از موارد سلامت جامعه و خانواده، پیاده‌سازی سبک زندگی اسلامی در جامعه می‌باشد لذا نقش زنان را به عنوان عنصری مهم در ترویج شایسته سبک زندگی نباید نادیده گرفت و باید بیش از پیش به سهم زنان در این زمینه توجه نمود.

در شرایطی که دشمنان از طریق جنگ نرم به دنبال تزلزل بنیان خانواده‌ها و فاصله انداختن بین جوامع اسلامی و سبک زندگی اسلامی هستند، رهبر معظم انقلاب با رهنمودهای حکیمانه خود این موضوع را مطرح کرده‌اند و آسیب‌شناسی درباره‌ی آن را ضروری دانستند. یکی از مباحثی که در این زمینه مطرح است، بحث زن و سبک زندگی و تأثیری است که زنان در سبک زندگی و سلامت معنوی جامعه دارند؛ چرا که نیمی از جامعه را زنان تشکیل می‌دهند، بنابراین، کم‌اهمیت

پنداشتن تأثیر زنان در اجتماع به معنای کم‌رنگ جلوه دادن نیمی از جامعه و حقوق آن‌هاست، یعنی در این صورت جامعه از فعالیت و ایده‌های نیمی از افراد خودش بی‌بهره مانده است. به گفته مقام معظم رهبری، تأثیر این نیم جمعیت در سرنوشت کشور، آن وقت که بخواهند در سرنوشت دخالت کنند، بیش از نیمی از کل جمعیت در آن‌ها نقشی به قدر پنجاه درصد دارند. لذا پژوهش حاضر، به نقش زنان بر سبک زندگی اسلامی و عوامل مؤثر در این زمینه می‌پردازد. سؤالاتی که در این زمینه مطرح است، این است که اساساً معنا و مفهوم سبک زندگی اسلامی چیست و این گونه از سبک زندگی چگونه می‌تواند در سلامت معنوی خانواده و جامعه تأثیرگذار باشد؟ همچنین وظیفه و رسالت جوامع اسلامی عموماً و زنان خصوصاً در این زمینه چیست و نهایتاً این که زنان چگونه می‌توانند با فعالیت‌های خود، سبکی از زندگی را به جامعه ارائه دهند که سلامت معنوی جامعه به معنای واقعی کلمه تحقق یابد؟

بنابراین با توجه به پیشینه محدود موضوع حاضر و جدید بودن آن، سعی شده مسائلی از قبیل پیش شرط‌ها و الگوهای اسلامی زندگی، جایگاه زنان و میزان تأثیرگذاری آن‌ها در بیان کردن الگوهای کاربردی زندگی اسلامی در مواجهه با هجوم نمونه‌های غربی سبک زندگی، همین‌طور شرایط حضور اجتماعی زنان به عنوان تأثیرگذارترین عامل در تحقق سلامت معنوی جامعه و سبک زندگی اسلامی بیان شود.

مفهوم شناسی

معنای اصطلاحی اسلام

اسلام در لغت به معنای تسلیم شدن، منقاد شدن، گردن نهادن، مسلمان شدن، داخل شدن در دین مبین اسلام. (عمید، ۱۳۸۹: ۱۸۸)

اسلام در اصطلاح بر شریعت پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله اطلاق شده است شاید بتوان گفت مناسب میان معنای اصطلاحی و لغوی اسلام این است که دین اسلام سراسر طاعت و تسلیم در برابر خداوند و پذیرش و انقیاد اوامر، بدون هیچ گونه اعتراضی است. (مودودی، ۱۳۸۱: ۷)

معنای اصطلاحی خانواده

خانواده در لغت به معنای اهل خانه، اهل بیت، مجموعه افراد دارای پیوند سببی یا نسبی که در زیر یک سقف زندگی می‌کنند، مجموعه خویشاوندان، خاندان و تیره می‌باشد. (معین، ۱۳۸۶: ج ۲، ۳۵۹)

خانواده در اصطلاح: خانواده نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می گیرد و با تولید مثل، توسعه می یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم ترین عامل تکامل کامل بشر است از این رو اسلام که برنامه ی تکامل انسان است، برای تاسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت ساز و پیشگیری از فروپاشی آن، رهنمود های بسیار مهمی ارائه کرده است. (محمدی ری شهری، ۱۳۸۷: ۱۱)

معنای اصطلاحی زن

زن در لغت انسان ماده را می گویند که در مقابل آن مرد قرار می گیرد و نیز به معنای جفت مرد می آید که در عربی به آن زوجه می گویند. (عمید، ۱۳۸۶: ۶۰۶)

زن در اصطلاح، یعنی از نظر حقیقت بین زن و مرد امتیازی نیست و حقیقت زن عین حقیقت مرد است فقط از جهت تعیین و تشخیص از یک دیگر ممتازاند و چون اصل هر دو یکی است و از نظر حقیقت بین آن ها تمایزی نیست، همه مقام هایی که برای مرد متصور است مقدور زن نیز می باشد. (جوادی آملی، ۱۳۸۶: ۱۹۳)

معنای اصطلاحی سبک زندگی

سبک زندگی در لغت به معنای روش، طرز و شیوه و نوع می باشد.

در اصطلاح، یعنی شیوه ی زندگی یا سبک زیستن که منعکس کننده گرایش ها یا ارزش های یک فرد یا گروه می باشد. سبک زندگی محصول و معلول باورها و ارزش ها می باشد. نوع نگاه انسان به خدا، جهان، انسان، زندگی پس از مرگ، نوع ارزش های پذیرفته او، تأثیری مستقیم بر انتخاب ها و گرایش های او دارند. (شریفی، ۱۳۹۲: ۱۳)

سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی ما تابع تفسیرمان از زندگی است، با هر هدفی که ما برای زندگی خودمان ترسیم می کنیم به طور طبیعی متناسب با خود یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می شود. یک نکته اصلی وجود دارد و آن ایمان است. بدون ایمان، پیشرفت امکان پذیر نیست، کاری درست انجام نمی گیرد، حالا آن چیزی که به آن ایمان داریم می تواند لیبرالیسم باشد، می تواند کاپیتالیسم باشد، می تواند کمونیسم باشد، می تواند هم توحید ناب باشد. (خامنه ای، ۱۳۹۱: ۲۷).

سبک زندگی مطلوب در سبک زندگی اسلامی تجلی پیدا می‌کند. منبع اصلی سبک زندگی اسلامی کتاب الهی بوده، زندگی اسلامی در زندگی قرآنی معنا می‌یابد. (مجلسی، ۱۴۰۳: ۴۱۲)

سبک زندگی اسلامی نوعی از زندگی است که بر اساس آموزه‌های اسلام است و با نگاه توحیدی شکل گرفته باشد و در آن محور تمام اعمال و رفتار، حق باشد. از آنجا که سبک زندگی هر جامعه-ای نشئت گرفته از فرهنگ آن جامعه است، سبک زندگی اسلامی مبتنی بر فرهنگ و آموزه‌های قرآن، پیامبران و اهل بیت علیهم السلام است که کامل‌ترین نوع سبک زندگی را برای انسان تعریف کرده‌اند؛ بنابراین، اسوه‌های سبک زندگی اسلام ناب نیز پیامبر و ائمه هستند. (فتاحی‌زاده و رضایی، ۱۳۹۶: ۵۷۲)

در واقع در سبک زندگی دینی، می‌خواهیم بدانیم که آحاد و طبقات متفاوت اجتماعی در یک جامعه‌ی مسلمان از جمله کارگران، مهندسان، پزشکان و دیگر صنوف مسلمان در موقعیت‌های گوناگون از جمله کار، تفریح، لباس، غذا، مناسبات و روابط اجتماعی و خانوادگی و امثال آن‌ها، چگونه عمل می‌کنند. بدیهی است سبک زندگی مسلمان بر اساس اعتنا و توجه به دین شکل می‌گیرد. امروزه اگر سبک زندگی مطرح است و گاه دیده می‌شود که مرز سبک زندگی ما با سبک زندگی غربی مشخص نیست، از آن‌رو است که به سنت دینی به درستی عمل نمی‌شود و آن‌گاه که محور امور زندگی بر اساس دین و اعمال دینی نباشد، قطعاً سبک زندگی نیز شکل دینی به خود نخواهد گرفت (موسوی گیلانی، ۱۳۹۲: ۱۲۸)؛ و افراد جامعه از فطرت خود فاصله می‌گیرند، در نتیجه جامعه دچار بحران پنهان می‌شود و به لحاظ آرامش و سلامت روانی دچار مشکل می‌شود. (علائی رحمانی و احدیان، ۱۳۸۶: ۱۲۵)

با این وصف می‌توان گفت که قرآن کریم، هدف زندگی را برای انسان مشخص کرده است و آن عبودیت و توحید محوری است: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (ذاریات: ۵۶) «من جن و انس را خلق نکردم جز برای عبودیت و بندگی»؛ بنابراین، اگر انسان تفسیرش از زندگی توحید محوری باشد و در همه‌ی شئون زندگی خویش و همه‌ی فعالیت‌ها و افعال و کردار خود صبغه‌ی الهی داشته باشد و در صراط مستقیم الهی که همان عبودیت الهی است - قدم بردارد، به یقین زندگی معنادار خواهد شد. کسی که در مسیر بندگی خدای متعال قرار می‌گیرد، چه در محیط خانواده و چه در اجتماع، سعی بر آن دارد تا با عمل به دستورات دین مبین اسلام و با این بینش که «بنده» در تمام شئون زندگی باید به وظیفه بندگی عمل نماید، نمایش کاملی از انسان باایمان و باهدف را اجرا گذارد. (فتاحی‌زاده و رضایی، ۱۳۹۶: ۵۷۳)

اجتماعی و دفاع و دیده‌بانی از ارزش‌های نظام مقدس اسلامی است. این امر ارمان اندیشه بلند امام رحمه الله می‌باشد. اگر زن مسلمان، دیروز دوشادوش مردان برای اقامه ارزش‌های الهی قیام کرده و پس از آن نیز رشادت‌ها داشته، امروزه نیز وظیفه خود می‌داند که با انگیزه الهی خود در صحنه حضور داشته باشد و علاوه بر هر آنچه که بیان شد رسالت تربیت سربازانی تازه نفس را بر عهده دارد تا در آینده نیز از ارزش‌های این نظام مقدس پاسداری نمایند. این جاست که نقش زنان امروزی در تحکیم بنیان خانواده نمایان می‌شود. چرا که تربیت چنین سربازانی تنها در خانواده‌ای که بر اساس آموزه‌های اسلامی و عمل به آن استوار است میسر می‌گردد. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «یک نکته دیگر که باید مورد توجه باشد، دفاع اخلاقی و قانونی از زن، به خصوص در داخل خانواده است. دفاع قانونی با اصلاح قوانین و ایجاد قوانین لازم و دفاع اخلاقی با طرح این مسئله و مواجهه با کسانی که این را درست نمی‌فهمند و زن را در خانه، مستخدم، مورد ستم مرد، بدون تمکن از خودسازی معنوی تلقی می‌کنند و این‌گونه هم عمل می‌کنند. با این فکر با قوت و شدت مقابله بشود. البته به شکل کاملاً منطقی و عقلانی؛ دفاع اخلاقی». بنابراین آینده فرهنگی یک ملت بدون ایفای نقش زنان ممکن نخواهد بود. به همین دلیل است که مقام معظم رهبری نیز به دفعات بر نقش پررنگ زنان تأکید فرموده‌اند و مسائل زنان را از مسائل درجه اول نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران می‌دانند به گفته مقام معظم رهبری: «یکی از بزرگ‌ترین خطرات برای هر انسانی - به خصوص نسل جوان - این است که در مقابل حوادث، رویدادها و پدیده‌های جامعه دچار بی‌فکری و بی‌تشخیصی بشود. زندگی بدون مبارزه، زندگی راکد، زندگی ساکن، زندگی بی‌تحرك و زندگی‌ای که جوشش اراده و عزم انسانی در آن نباشد، زندگی مطلوبی نیست و انسان را به آرمان‌های انسانی و اسلامی نمی‌رساند. دختران و پسران جوان باید خودشان را بسازند. یک ملت اگر بخواهد راه رشد و کمال و پیشرفت را طی بکند، باید از لحاظ ایمان فکری، به جای محکمی متکی باشد، دشمن روی دختران و پسران جوان سرمایه‌گذاری‌های زیادی می‌کند. عده‌ای را به بی‌تفاوتی می‌کشاند و عده‌ای را دلسرد و مأیوس می‌کند. جوان امروز نباید به دنبال تقلید باشد دشمنان برای اخلاق و فکر و عقیده و ایمان جوان ما دارند برنامه‌ریزی می‌کنند. آن‌ها می‌خواهند نسلی که الگوی جوانان فداکار برجسته دنیا شد، به یک نسل بی‌خاصیت تبدیل شود». (نعم‌الدین خانی و رضوانی‌پور، ۱۳۸۴: ۴۸)

۴. نتیجه‌گیری

سبک زندگی مهم‌ترین عاملی است که هر کس زندگی خود را بر اساس آن تنظیم می‌کند. بر این اساس، سبک زندگی مجموعه عقاید، طرح‌ها و نمونه‌های عاداتی رفتار، هوی و هوس‌ها و شیوه‌های تبیین شرایط اجتماعی یا شخصی است که نوع خاص واکنش فرد را تعیین می‌کند (علائی رحمانی و

احدیان، نقش زنان در تحقق سبک زندگی اسلامی). در این سبک زندگی جایگاه و منزلت زن مسئله مهمی است که در این جستار بدان پرداخته شد؛ زن به عنوان نیمی از انبوه بشریت در هر مقطع از تاریخ و در هر جامعه از جوامع انسانی و نیز به عنوان مادر و یا همسر و همراه و شریک شیرینی‌ها و تلخی‌های زندگی، همواره با دو نگاه از سوی مردان روبه رو بوده است؛ نگاهی از سر شیفتگی، احترام و تکریم و تمنا و نگاهی از ره خصومت، فرودستی، بدبینی و تحقیر؛ آثار، عقاید و ادبیات برجای مانده از ملت‌ها و اقوام داستان‌ها، شعرها، رسوم، آیین‌ها و ضرب‌المثل‌ها به خوبی نشان می‌دهد که این دو نگرش در میان جوامع مختل با شدت‌ها وضع‌هایی وجود داشته است و زن متناسب با هر یک از این دو رویکرد و داوری، جایگاهی عزتمند و مقتدر و تأثیرگذار یا موقعیتی دشوار، مشقت بار و رنج‌آور را به خود دیده است (انصاف پور، ۱۳۸۴: ۲۱).

موضوع زن، به عنوان بدنه‌ای از جامعه انسانی، به همان پایه، قابل بررسی و ژرف‌نگری است که انسان، شایسته شناخت و بررسی است و هرگونه تحلیل و بررسی ابعاد و یا زن، منهای ویژگی‌های صنفی و جنسی، در واقع، تحلیل و یا انسان به شمار می‌آید. از این رو شناخت زن و منزلت و مقام او در حقیقت، شناخت انسان و کرامت اوست. این نیز تردیدناپذیر است که شناخت انسان از خود، معیار دیگر شناخت‌هاست. به این جهت انسان به عنوان نخستین گام در شناخت، به ضرورت باید به ژرف‌نگری و کاوشگری در خویشتن پردازد و از ژرفای بیکران خویش، آگاهی‌هایی دست آورد. در سبک زندگی اسلامی، چنانکه در متن مقاله بدان پرداخته شد زن هم مادر خانواده است و هم مادر اجتماع؛ توضیح اینکه بنیاد اساسی تربیت فرزندان این مرز و بوم و همچنین شکوفایی و بالندگی استعدادهای فرزندان و مرد خانواده از رفتار زن در سبک زندگی اسلامی برمی‌خیزد. بنابراین نگاه کورکورانه و متعصبانه چه در وجه افراطی و چه در وجه تفریطی به مقام و جایگاه زن، ضربه مهلکی است که بر پیکره سبک زندگی چه در بعد اسلامی و چه در بعد ایرانی آن وارد خواهد کرد و کار نهادهای جامعه از جمله آموزش و پرورش را سخت خواهد نمود.

فهرست منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

۱. انصاف پور، غلامرضا؛ حقوق زن و مقام آن از آغاز تا اسلام، تهران: انتشارات آفتاب. ۱۳۸۴ هـ ش.
۲. جوادی آملی، عبدالله، زن در آیینه جلال و جمال، قم: اسراء، چاپ شانزدهم، ۱۳۸۶ هـ ش.
۳. حسن زاده، صالح؛ «عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی»، معارف قرآنی، دوره ۴، شماره ۱۵، ۱۳۹۲ هـ ش.
۴. خامنه‌ای، سید علی؛ بانک جامع بیانات مقام معظم رهبری (دام ظلّه) (کتاب دیجیتالی)، ناشر: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان. ۱۳۹۱ هـ ش.
۵. خمینی، سید روح الله (رهبر انقلاب و بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران)؛ جایگاه زن در اندیشه امام خمینی رحمه الله، ناشر: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۹۳ هـ ش.
۶. خواجه پور بنادکی، کمال. «شیوه‌های تربیتی در سبک زندگی امام سجاد علیه السلام». همایش سبک زندگی امام سجاد (ع) دانشگاه آزاد اسلامی یزد، ۱۳۹۲ هـ ش، صص ۳۸-۵۳.
۷. دشتی، محمد؛ نهج الحیاء (فرهنگ سخنان حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها)، قم: مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین علیه السلام. (بی تا).
۸. ساروخانی، باقر؛ جامعه‌شناسی خانواده، تهران: انتشارات علمی فرهنگی. ۱۳۸۵ هـ ش.
۹. شریفی، احمد حسین، همیشه بهار، قم: نشر معارف، ۱۳۹۲ هـ ش.
۱۰. شیخی، محمد تقی؛ جامعه‌شناسی زنان و خانواده، تهران: شرکت سهامی انتشار. ۱۳۹۰ هـ ش.

۱۱. طباطبایی، محمد حسین، **تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن**، ترجمه موسوی همدانی، ج ۴۸۲. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم. ۱۳۸۷ هـ ش.
۱۲. طوسی، محمد بن حسن؛ **تهذیب الاحکام**، قم: دارالکتب الاسلامیه. ۱۳۸۶ هـ ش.
۱۳. علاسوند، فریبا؛ **مهارت‌های زندگی با رویکرد دینی**، تهران: سروش هدایت. ۱۳۸۶ هـ ش.
۱۴. علائی رحمانی، فاطمه و احدیان، مریم؛ «نقش زنان در تحقق سبک زندگی اسلامی»، دومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، مشهد، دانشگاه تربت حیدریه. ۱۳۹۴ هـ ش.
۱۵. عمید، حسن، **فرهنگ فارسی عمید**، تهران: امیرکبیر، چاپ ششم، ۱۳۸۹.
۱۶. فتاحی‌زاده، فتحیه و رضایی، رقیه، **نقش زنان در سبک زندگی اسلامی**. تهران: دانشگاه الزهراء، ۱۳۹۶ هـ ش.
۱۷. قائمی، علی؛ **نقش مادر در تربیت**، تهران: امیری. ۱۳۸۶ هـ ش.
۱۸. کاوبانی، محمد؛ **سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن**، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. قم: نشر سبحان، ۱۳۹۱ هـ ش.
۱۹. کردی، حسین و هادی‌زاده، سکینه؛ «بررسی سبک زندگی زنان شاغل و غیر شاغل». زن و جامعه (جامعه‌شناسی زنان). دوره ۳، شماره ۴ (مسلسل ۱۲)، ۱۳۹۱ هـ ش، صص ۲۱-۴۱.
۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب؛ **الکافی**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷ هـ ش.
۲۱. مجلسی، محمد باقر؛ **بحار الانوار**، بیروت: مؤسسه الوفا، ۱۴۰۳ هـ ق.
۲۲. محمدی ری شهری، محمد، **تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث**، ترجمه: حمیدرضا شیخی، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۷.
۲۳. مصباح یزدی، محمدتقی؛ **تهاجم فرهنگی**، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۷ هـ ش.

۲۴. مطهری، مرتضی؛ تعلیم و تربیت در اسلام، چاپ شصت و یکم، قم: صدرا، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۵. _____؛ نظام حقوق زن در اسلام، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۸۴ هـ.ش.
۲۶. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: زرین، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
۲۷. مهدوی کنی، محمد سعید؛ «مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی»، فصلنامه تحقیقات: فرهنگی، س اول، ش ۲۱۰، ۱۳۸۶ هـ.ش.
۲۸. موسوی گیلانی، سید رضی؛ «چیستی و چرایی سبک زندگی و نسبت آن با دین و مهدویت»، مشرق موعود، ش ۲۵، ۱۳۹۲ هـ.ش، صص ۱۲۳-۱۳۸.
۲۹. موسوی، زهرا و دیگران؛ «نگاهی به جایگاه زن و خانواده در سبک زندگی اسلامی»، کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی. ۱۳۹۵ هـ.ش، صص ۴۹-۶۴.
۳۰. مودودی، ابوالاعلی، مبادی اسلام، تهران: احسان، چاپ سوم، ۱۳۸۱.
۳۱. نعیم‌الدین خانی، علی و رضوانی‌پور، مهدی؛ سیمای زن در کلام امام خمینی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۹۴ هـ.ش.
۳۲. نوری طبرسی، میرزا حسین؛ مستدرک الوسائل، بیروت: موسسه آل البيت. ۱۴۰۱ هـ.ق.